Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

15. december 2016 *

»Præjudiciel forelæggelse — fri bevægelighed for personer — arbejdstageres rettigheder — ligebehandling — sociale fordele — økonomisk støtte til gennemførelse af videregående uddannelse — krav om slægtskab — begrebet »barn« — ægtefællens eller den registrerede partners barn — bidrag til dette barns forsørgelse«

I de forenede sager C-401/15 – C-403/15,

angående tre anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Cour administrative (Luxembourg) (appeldomstol i forvaltningsretlige sager i Luxembourg) ved afgørelser af 22. juli 2015, indgået til Domstolen den 24. juli 2015, i sagerne:

Noémie Depesme (sag C-401/15),

Saïd Kerrou (sag C-401/15),

Adrien Kauffmann (sag C-402/15),

Maxime Lefort (sag C-403/15)

mod

Ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne A. Prechal, A. Rosas (refererende dommer), C. Toader og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: M. Wathelet

justitssekretær: A. Calot Escobar,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Noémie Depesme og Saïd Kerrou ved avocat P. Peuvrel

— Adrien Kauffmann ved avocat S. Jacquet

— Maxime Lefort ved avocat S. Coï

* * Processprog: fransk.

— den luxembourgske regering ved D. Holderer, som befuldmægtiget, bistået af avocat P. Kinsch

— Europa-Kommissionen ved D. Martin og M. Kellerbauer, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 9. juni 2016,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 45 TEUF og af artikel 7, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 492/2011 af 5. april 2011 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen (EUT 2011, L 141, s. 1).

2 Anmodningerne er blevet indgivet under tre sager mellem henholdsvis Noémie Depesme og Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann samt Maxime Lefort mod ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche (Luxembourg) (ministeren for videregående uddannelse og forskning i Luxembourg, herefter »ministeren«) vedrørende sidstnævntes afslag på at yde Noémie Depesme, Adrien Kauffmann og Maxime Lefort økonomisk støtte fra staten til gennemførelse af videregående uddannelser for det akademiske år 2013/2014.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 7 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467) havde følgende ordlyd:

»1. En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, må ikke på grund af sin nationalitet behandles anderledes på de øvrige medlemsstaters område end indenlandske arbejdstagere med hensyn til beskæftigelses- og arbejdsvilkår, navnlig for så vidt angår aflønning, afskedigelse og, i tilfælde af arbejdsløshed, genoptagelse af beskæftigelse i faget eller genansættelse.

2. Arbejdstageren nyder samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere.

[…]«

4 Artikel 10 i forordning nr. 1612/68 fastsatte følgende:

»1. Følgende personer har uanset nationalitet ret til at tage bopæl hos en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område:

a) hans ægtefælle og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af ham

[…]«

5 Artikel 10 i forordning nr. 1612/68 blev ophævet ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT 2004, L 158, s. 77, berigtiget i EUT 2004, L 229, s. 35, og i EUT 2007, L 204, s. 28).

6 Følgende fremgår af tredje og femte betragtning til direktiv 2004/38:

»(3) Unionsborgerskab bør være udgangspunktet for medlemsstaternes statsborgere, når de udøver deres ret til fri bevægelighed og ophold. Det er derfor nødvendigt at kodificere og foretage en gennemgang af eksisterende fællesskabsinstrumenter, der omhandler arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende, samt studerende og andre ikke-erhvervsaktive personer med henblik på at forenkle og styrke unionsborgernes ret til fri bevægelighed og ophold.

[…]

(5) For at unionsborgerne kan udøve deres ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område på objektive betingelser, der sikrer frihed og værdighed, bør denne ret også indrømmes familiemedlemmer uanset nationalitet. Med henblik på dette direktiv bør definitionen af »familiemedlemmer« udvides, således at den også omfatter registrerede partnere, såfremt registreret partnerskab i henhold til værtslandets lovgivning betragtes som sidestillet med ægteskab.«

7 Det nævnte direktivs artikel 2 bestemmer:

»I dette direktiv forstås ved:

[…]

2) »familiemedlem«:

a) ægtefælle

b) partner, med hvem en unionsborger har indgået et registreret partnerskab i medfør af en medlemsstats lovgivning, hvis lovgivningen i værtsmedlemsstaten sidestiller et registreret partnerskab med ægteskab, samt under overholdelse af betingelserne i værtsmedlemsstatens relevante lovgivning

c) direkte efterkommere samt direkte efterkommere af ægtefællen eller partneren som defineret i litra b), som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges af unionsborgeren

[…]

[…]«

8 Forordning nr. 1612/68 er med virkning fra den 16. juni 2011 blevet ophævet og erstattet af forordning nr. 492/2011. Artikel 7 i forordning nr. 492/2011 gentager ordlyden af artikel 7 i forordning nr. 1612/68.

9 Første betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/54/EU af 16. april 2014 om foranstaltninger til fremme af arbejdstagernes udøvelse af deres ret til fri bevægelighed (EUT 2014, L 128, s. 8) er affattet således:

»Arbejdskraftens frie bevægelighed er en grundlæggende frihedsrettighed for unionsborgerne og udgør en af grundpillerne i Unionens indre marked, som er nedfældet i artikel 45 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF). Dens gennemførelse er videreudviklet i EU-ret, der tager sigte på at sikre fuld udøvelse af de rettigheder, unionsborgere og deres familiemedlemmer har. »Familiemedlemmer« bør forstås på samme måde som udtrykket defineret i artikel 2, nr. 2), i [direktiv 2004/38/EF], som også gælder for grænsearbejderes familiemedlemmer.«

10 Dette direktivs artikel 1 bestemmer:

»I dette direktiv fastsættes bestemmelser, der fremmer en mere ensartet anvendelse og håndhævelse i praksis af de rettigheder, der følger af artikel 45 i TEUF og af artikel 1-10 i forordning [nr. 492/2011]. Dette direktiv finder anvendelse på unionsborgere, som udøver de pågældende rettigheder, og på deres familiemedlemmer (»EU-arbejdstagere og deres familiemedlemmer«).«

11 Det nævnte direktivs artikel 2 har følgende ordlyd:

»1. Dette direktiv finder anvendelse på følgende forhold, der er omhandlet i artikel 1-10 i forordning [nr. 492/2011], vedrørende arbejdskraftens frie bevægelighed:

[…]

c) adgang til sociale og skattemæssige fordele

[…]

2. Dette direktivs anvendelsesområde er identisk med anvendelsesområdet for forordning [nr. 492/2011].«

Luxembourgsk ret

12 Den økonomiske støtte fra staten til videregående uddannelse blev på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagerne reguleret af loi du 22 juin 2000 concernant l'aide financière de l'État pour études supérieures (lov af 22.6.2000 om økonomisk støtte fra staten til videregående uddannelse) (*Mémorial* A 2000, s. 1106), som ændret ved lov af 19. juli 2013 (*Mémorial* A 2013, s. 3214) (herefter »den ændrede lov af 22. juni 2000«).

13 Ved lov af 19. juli 2013, der blev vedtaget for at opfylde dom af 20. juni 2013, Giersch m.fl. (C-20/12, EU:C:2013:411), og hvis ændringer, der blev tilført lov af 22. juni 2000, kun vedrørte det akademiske år 2013/2014, blev der indsat en artikel 2a i denne sidstnævnte lov.

14 Artikel 2a i den ændrede lov af 22. juni 2000 havde følgende ordlyd:

»En studerende, der ikke har bopæl i Storhertugdømmet Luxembourg, kan ligeledes oppebære økonomisk støtte til videregående uddannelse, såfremt den pågældende enten er barn af en arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende, som er statsborger i Luxembourg eller er statsborger i Den Europæiske Union eller i en anden stat, der er part i aftalen af Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde [af 2. maj 1992 (EFT 1994, L 1, s. 3)] eller i Det Schweiziske Forbund, og som har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig erhvervsvirksomhed i Luxembourg, og den pågældende har haft lønnet beskæftigelse eller har udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed i Luxembourg i en uafbrudt periode på mindst fem år på det tidspunkt, hvor den studerende ansøger om økonomisk støtte til videregående uddannelse. Beskæftigelsen i Luxembourg skal have et omfang svarende til mindst halvdelen af den normale arbejdstid, der finder anvendelse i virksomheden i henhold til gældende lov eller kollektiv overenskomst. En selvstændig erhvervsdrivende skal have været omfattet af den lovpligtige forsikring i Storhertugdømmet Luxembourg i henhold til artikel 1, nr. 4, i Code de la sécurité sociale [(lov om social sikring)] i en uafbrudt periode på fem år forud for ansøgningen om økonomisk støtte til videregående uddannelse.«

15 Den ændrede lov af 22. juni 2000 blev ophævet ved loi du 24 juillet 2014 concernant l'aide financière de l'État pour études supérieures (lov af 24.7.2014 om økonomisk støtte fra staten til videregående uddannelse) (*Mémorial* A 2014, s. 2188).

16 Sidstnævnte lovs artikel 3 fastsætter:

»Økonomisk støtte fra staten til videregående uddannelse ydes til de studerende og elever, som er omfattet af den i artikel 2 anførte definition, herefter benævnt »den studerende«, og som opfylder en af følgende betingelser:

[…]

(5) for så vidt angår studerende, der ikke har bopæl i Storhertugdømmet Luxembourg:

[…]

b) er barn af en arbejdstager, der er statsborger i Luxembourg eller i Den Europæiske Union eller i en anden stat, der er part i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde eller i Det Schweiziske Forbund eller har lønnet beskæftigelse eller udøver selvstændig erhvervsvirksomhed i Storhertugdømmet Luxembourg på det tidspunkt, hvor den studerende ansøger om økonomisk støtte til videregående uddannelse, såfremt arbejdstageren fortsat bidrager til den studerendes forsørgelse og har haft lønnet beskæftigelse eller har udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed i Storhertugdømmet Luxembourg i en uafbrudt periode på mindst fem år på det tidspunkt, hvor den studerende ansøger om økonomisk støtte til videregående uddannelse inden for en referenceperiode på syv år forud for datoen for indgivelse af ansøgningen om tildeling af økonomisk støtte til videregående uddannelse, eller undtagelsesvis, såfremt den person, der har status som arbejdstager, opfyldte det ovenfor anførte kriterium om fem år ud af syv på det tidspunkt, hvor den pågældende er ophørt med at udøve erhvervsmæssig beskæftigelse.

[…]«

Tvisterne i hovedsagerne og det præjudicielle spørgsmål

17 Tvisterne i hovedsagerne vedrører de i den ændrede lov af 22. juni 2000 fastsatte betingelser for tildeling af økonomisk støtte for det akademiske år 2013/2014 fra den luxembourgske stat til studerende, der ikke har bopæl i Luxembourg, med henblik på at følge en videregående uddannelse.

18 I overensstemmelse med den nævnte lov tildeles denne økonomiske støtte studerende, der ikke har bopæl i Luxembourg, på betingelse af dels, at modtageren af støtten er barn af en arbejdstager eller selvstændig erhvervsdrivende, som er statsborger i Luxembourg eller er statsborger i Unionen, dels, at denne arbejdstager har haft lønnet beskæftigelse eller udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed i Luxembourg i en uafbrudt periode på mindst fem år på ansøgningstidspunktet.

19 Det er ubestridt, at Noémie Depesme og Adrien Kauffmann, der er franske statsborgere og bor i Frankrig, og Maxime Lefort, der er belgisk statsborger og bor i Belgien, for det akademiske år 2013/2014 ansøgte de luxembourgske myndigheder om økonomisk støtte fra staten med henblik på at følge videregående uddannelser, for de førstes vedkommende i Frankrig og for den sidstes vedkommende i Belgien.

20 Ved skrivelser, der er dateret henholdsvis den 26. september, den 17. oktober og den 12. november 2013, meddelte ministeren afslag på at imødekomme disse ansøgninger med den begrundelse, at Noémie Depesme, Adrien Kauffmann og Maxime Lefort ikke opfyldte de betingelser, der er fastsat i den ændrede lov af 22. juni 2000.

21 Det fremgår af de tre forelæggelsesafgørelser, at de omhandlede studerende hver især indgav ansøgning om støtte alene under påberåbelse af deres stedfædres egenskab af arbejdstager i Luxembourg. Ministeren fandt derefter, at Noémie Depesme, Adrien Kauffmann og Maxime Lefort ikke kunne betragtes som »børn« af en grænsearbejder i overensstemmelse med den betingelse, der er fastsat i artikel 2a i den ændrede lov af 22. juni 2000, eftersom det kun var deres stedfædre, der arbejdede i Luxembourg.

22 Noémie Depesme anlagde den 20. december 2013 sag ved tribunal administratif de Luxembourg (forvaltningsdomstolen i Luxembourg) med påstand om annullation af ministerens afgørelse om afslag vedrørende hende. Noémie Depesmes stedfar, Saïd Kerrou, intervenerede i den sag, som hun havde anlagt, idet han gjorde gældende, at han var arbejdstager i Luxembourg, og at han forsørgede Noémie Depesme.

23 Maxime Lefort og Adrien Kauffmann anlagde den 29. januar og den 25. april 2014 tilsvarende sager til prøvelse af de afslag, som vedrørte dem, for denne ret.

24 Ved domme af 5. januar 2015 fastslog tribunal administratif de Luxembourg (forvaltningsdomstolen i Luxembourg), at de af Noémie Depesme og Saïd Kerrou samt Adrien Kauffmann og Maxime Lefort anlagte sager kunne antages til realitetsbehandling, men frifandt sagsøgte.

25 Noémie Depesme, Saïd Kerrou, Adrien Kauffmann og Maxime Lefort har iværksat appel til prøvelse af disse domme ved den forelæggende ret.

26 Noémie Depesme og Saïd Kerrou har bl.a. gjort gældende, at Saïd Kerrou, der har været grænsearbejder i Luxembourg i 14 år, den 24. maj 2006 indgik ægteskab med Noémie Depesmes mor, og at de alle tre siden har haft den samme husstand. Saïd Kerrou bidrager til sin ægtefælles barns forsørgelse, herunder til dette barns videregående uddannelse, og han har modtaget luxembourgske familieydelser til sin steddatter forud for påbegyndelsen af hendes videregående uddannelse.

27 Adrien Kauffmann har gjort gældende, at hans forældre blev separeret i 2003 og skilt den 20. juni 2005, og at moderen fik den fulde forældremyndighed over parrets børn. Han har anført, at hans mor den 10. marts 2007 indgik ægteskab med Sieur Kiefer, der er grænsearbejder i Luxembourg, og siden da har Adrien Kauffmann og han boet under samme tag. Sieur Kiefer har forsørget og bidraget til Adrien Kauffmanns uddannelse og har modtaget luxembourgske familieydelser for sidstnævnte.

28 Maxime Lefort har anført, at hans far er død, at hans mor har været gift med Philippe Terwoigne, der er grænsearbejder i Luxembourg, i mere end fem år, og at han fra ægteskabets indgåelse har haft samme husstand som sin mor og sin stedfar. Philippe Terwoigne bidrager til hjemmets økonomi og yder ligeledes støtte til Maxime Leforts videregående uddannelse.

29 Den luxembourgske stat har for sit vedkommende nedlagt påstand om, at den forelæggende ret stadfæster tribunal administratifs (forvaltningsdomstolens) domme af 5. januar 2015, og har gjort gældende, at Noémie Depesme, Adrien Kauffmann og Maxime Lefort ikke er deres stedfædres børn i ordets retlige forstand.

30 Cour administrative (Luxembourg) (appeldomstol i forvaltningsretlige sager i Luxembourg) har fremhævet, at betingelsen om slægtskab, der er fastsat i artikel 2a i den ændrede lov af 22. juni 2000, er blevet indført for at opfylde dom af 20. juni 2013, Giersch m.fl. (C-20/12, EU:C:2013:411).

31 Ifølge den forelæggende ret afhænger løsningen af de tre sager, der verserer for den, af fortolkningen af begrebet »barn« af en grænsearbejder som omhandlet i artikel 2a i den ændrede lov af 22. juni 2000, under hensyntagen til denne dom og overholdelsen af det princip om forbud mod forskelsbehandling, der er fastsat i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011. Retten har således anført, at »det relevante kriterium, der er blevet fremhævet ved [denne dom], er kriteriet om den reelle grad af tilknytning,

som en studerende uden bopæl i Storhertugdømmet Luxembourg, der ansøger denne stat om økonomisk støtte til videregående uddannelse, har til samfundet og arbejdsmarkedet i Luxembourg«. I det tilfælde, hvor denne tilknytningsfaktor ikke hidrører fra den studerende direkte, da den pågældende ikke har bopæl, men fra referencegrænsearbejderen, er retten i tvivl om, hvilken opfattelse – enten rent retlig eller snarere økonomisk – der skal lægges til grund med hensyn til slægtskabet mellem den studerende, der ansøger om tildeling af økonomisk støtte fra staten til videregående uddannelse, og grænsearbejderen. Ifølge retten vil disse to opfattelser a priori være mulige. I det tilfælde, hvor begrebet »barn« som omhandlet i den ændrede lov af 22. juni 2000 henviser til begrebet barn, over for hvem der består forsørgerpligt, opstår således spørgsmålet om den eventuelle indvirkning af betydningen af grænsearbejderens forsørgelse af den studerende. Cour administrative (appeldomstol i forvaltningsretlige sager) har præciseret, at dette spørgsmål vedrører sammenligningen af på den ene side det omfang, hvori grænsearbejderen forsørger den studerende, og på den anden side det omfang, hvori den pågældendes forælder eller forældre gør det. Endelig er retten i tvivl om, hvorvidt den omstændighed, at forbindelsen mellem grænsearbejderen og den ene af den studerendes forældre er mere eller mindre intens, har nogen betydning.

32 Under disse omstændigheder har Cour administrative (appeldomstol i forvaltningsretlige sager) besluttet at udsætte sagerne og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, der er affattet identisk i sagerne C-401/15 – C-403/15, bortset fra en tilføjelse i sag C-403/15, der er sat i skarp parentes:

»Med henblik på korrekt opfyldelse af kravet om, at der ikke udøves forskelsbehandling, henset til bestemmelserne i artikel 7, stk. 2, i [forordning nr. 492/2011], sammenholdt med artikel 45, stk. 2, TEUF [sag C-403/15: »og med artikel 33, stk. 1, i [Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder], i givet fald sammenholdt med chartrets artikel 7,«] i forbindelse med vurderingen af den reelle grad af tilknytning, som en studerende[, som ikke har bopæl i Luxembourg], der ansøger om økonomisk støtte til videregående [uddannelse], har til samfundet og arbejdsmarkedet i Luxembourg, som er den medlemsstat, hvor en grænsearbejder har haft lønnet beskæftigelse eller udøvet selvstændig erhvervsvirksomhed under de betingelser, der er fastsat i artikel 2a i [den ændrede lov af 22. juni 2000] som en direkte konsekvens af […]Domstolens dom af 20. juni 2013 [Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411]

— skal betingelsen om, at denne studerende er »barn« af denne grænsearbejder, da forstås således, at den studerende skal være »direkte efterkommer af første grad, hvis slægtskab med den pågældende er retligt fastslået«, idet der lægges vægt på det fastslåede slægtskabsforhold mellem den studerende og grænsearbejderen, som antages at ligge til grund for den nævnte tilknytning, eller

— skal der da lægges vægt på den omstændighed, at grænsearbejderen »fortsat forsørger den studerende«, selv om der ikke nødvendigvis foreligger et retligt slægtskabsforhold mellem grænsearbejderen og den studerende, og at der bl.a. foreligger et tilstrækkeligt samlivsforhold mellem grænsearbejderen og en af den studerendes forældre, hvis slægtskab til den studerende er retligt fastslået?

I sidstnævnte tilfælde: Skal grænsearbejderens i teorien frivillige bidrag, såfremt dette bidrag ikke står alene, men supplerer bidraget fra den eller de forældre, der har et retligt slægtskabsforhold til den studerende og derfor i princippet har forsørgerpligt over for denne, opfylde visse kriterier [med hensyn til] dets beskaffenhed?«

Om det præjudicielle spørgsmål

33 Med spørgsmålet ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 45 TEUF og artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011 skal fortolkes således, at der ved barn af en grænsearbejder, som indirekte kan nyde godt af de sociale fordele, der er omhandlet i artikel 7, stk. 2, i forordning

nr. 492/2011, såsom den studiestøtte, som en medlemsstat tildeler børnene af de arbejdstagere, der udøver eller har udøvet deres aktiviteter i denne stat, alene skal forstås et barn, der har et slægtskabsforhold med denne arbejdstager, eller også et barn af den nævnte arbejdstagers ægtefælle eller registrerede partner. I sidstnævnte tilfælde er den forelæggende ret nærmere bestemt i tvivl om, hvorledes størrelsen af grænsearbejderens bidrag til forsørgelsen af dette barn indvirker på sidstnævntes ret til at oppebære økonomisk støtte med henblik på at følge en videregående uddannelse, såsom den i hovedsagerne omhandlede.

34 Indledningsvis skal det bemærkes, at artikel 45, stk. 2, TEUF fastsætter, at arbejdskraftens frie bevægelighed forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår (dom af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 34).

35 Domstolen har udtalt, at artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, hvis ordlyd er blevet gentaget i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011, er et særligt udtryk for den regel om ligebehandling, der er fastsat i artikel 45, stk. 2, TEUF, på det særlige område for tildeling af sociale fordele, og at bestemmelsen skal fortolkes på samme måde som denne sidstnævnte bestemmelse (jf. dom af 23.2.2006, Kommissionen mod Spanien, C-205/04, ikke trykt i Sml., EU:C:2006:137, præmis 15, af 11.9.2007, Hendrix, C-287/05, EU:C:2007:494, præmis 53, og af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 35).

36 Ifølge artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68 og artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011 nyder en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, på de øvrige medlemsstaters område samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere.

37 Domstolen har gentagne gange fastslået, at hvad angår artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, tilgodeser denne bestemmelse uden forskel både vandrende arbejdstagere, der er bosat i værtsmedlemsstaten, og grænsearbejdere, der har lønnet beskæftigelse i værtsmedlemsstaten, mens de er bosat i en anden medlemsstat (jf. dom af 18.7.2007, Geven, C-213/05, EU:C:2007:438, præmis 15, af 14.6.2012, Kommissionen mod Nederlandene, C-542/09, EU:C:2012:346, præmis 33, af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 37, og af 14.12.2016, Bragança Linares Verruga m.fl., C-238/15, EU:C:2016:949, præmis 39).

38 Det fremgår desuden af fast retspraksis, at støtte til underhold og uddannelse, som tildeles med henblik på gennemførelse af et erhvervskvalificerende universitetsstudium, udgør en social fordel som omhandlet i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68 (dom af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 38, og af 14.12.2016, Bragança Linares Verruga m.fl., C-238/15, EU:C:2016:949, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).

39 Domstolen har endvidere fastslået, at studiestøtte, som en medlemsstat tildeler arbejdstagernes børn, for en vandrende arbejdstager udgør en social fordel som omhandlet i nævnte artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, når sidstnævnte fortsat forsørger barnet (dom af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

40 Det skal i øvrigt bemærkes, at i henhold til Domstolens praksis har familiemedlemmerne til en vandrende arbejdstager indirekte fordel af den ligebehandling, som tilkommer denne arbejdstager i medfør af artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68. Eftersom tildelingen af studiestøtte til et barn af en vandrende arbejdstager udgør en social fordel for arbejdstageren, kan barnet selv påberåbe sig denne bestemmelse for at opnå denne studiestøtte, såfremt den i henhold til national ret tildeles direkte til den studerende (dom af 20.6.2013, Giersch m.fl., C-20/12, EU:C:2013:411, præmis 40 og den deri nævnte retspraksis).

41 I tvisterne i hovedsagerne skal den forelæggende ret behandle sager, der er anlagt af studerende, som ikke har bopæl i Luxembourg, efter denne medlemsstats afslag på at tildele dem økonomisk støtte fra staten til videregående uddannelser. Disse studerende er af den opfattelse, at de er berettiget til denne støtte på grund af deres familiemæssige tilknytning til en grænsearbejder, der ikke er deres far, men er blevet deres mors ægtefælle efter deres forældres skilsmisse, eller, i Maxime Leforts tilfælde, efter hans fars død.

42 Det skal således undersøges, om ordene »barn af en vandrende arbejdstager« i den forstand, hvori disse anvendes i Domstolens praksis vedrørende artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, som kan overføres på artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011, og navnlig i dom af 20. juni 2013, Giersch m.fl. (C-20/12, EU:C:2013:411), omfatter børnene af denne arbejdstagers ægtefælle eller partner, som er anerkendt i national ret.

43 I denne henseende skal det bemærkes, at artikel 10, stk. 1, litra a), i forordning nr. 1612/68, som blev ophævet ved direktiv 2004/38, fastsatte, at ægtefællen til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område, »og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af ham«, uanset nationalitet havde ret til at tage bopæl hos arbejdstageren.

44 Domstolen har fortolket denne bestemmelse således, at både efterkommerne af denne arbejdstager og af dennes ægtefælle havde ret til at tage bopæl hos den nævnte arbejdstager. Såfremt den nævnte bestemmelse blev fortolket restriktivt, således at kun den vandrende arbejdstagers og hans ægtefælles fælles børn kunne nyde godt af denne ret, ville det nemlig underkende målsætningen om integration af vandrende arbejdstageres familiemedlemmer, der forfølges ved forordning nr. 1612/68 (jf. i denne retning dom af 17.9.2002, Baumbast og R, C-413/99, EU:C:2002:493, præmis 57).

45 Domstolen har desuden allerede haft lejlighed til at fastslå, at de familiemedlemmer til en arbejdstager, for hvem den ligebehandling, som er tillagt de vandrende arbejdstagere ved artikel 7 i forordning nr. 1612/68, kun gælder indirekte, var de familiemedlemmer, der er omhandlet i artikel 10 i forordning nr. 1612/68 (jf. i denne retning dom af 18.6.1987, Lebon, 316/85, EU:C:1987:302, præmis 12).

46 Det må konstateres, at artikel 10 i forordning nr. 1612/68 blev ophævet ved direktiv 2004/38 med den begrundelse, at EU-lovgiver ønskede i en enkel lovtekst at kodificere retten til familiesammenføring for arbejdstagere, selvstændige erhvervsdrivende, studerende og andre ikke-erhvervsaktive personer med henblik på at forenkle og styrke denne.

47 I forbindelse med denne reform gentog lovgiver i dette direktivs artikel 2, nr. 2), litra c), begrebet »familiemedlem«, således som det var blevet defineret af Domstolen i relation til forordning nr. 1612/68, idet det blev præciseret, at dette er blevet udvidet, således at det omfatter denne unionsborgers direkte efterkommere, som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges af unionsborgeren, »samt direkte efterkommere af ægtefællen eller partneren«, som er anerkendt i national ret.

48 Som generaladvokaten har anført i punkt 43 i forslaget til afgørelse, er det i denne sammenhæng hvad angår retspraksis og lovgivning, som er anført i nærværende doms præmis 42-47, at dom af 20. juni 2013, Giersch m.fl. (C-20/12, EU:C:2013:411), og ordet »barn«, som er anvendt deri, indgår.

49 Det fremgår således, at ordene »barn af en vandrende arbejdstager« i den forstand, hvori disse anvendes i Domstolens praksis vedrørende artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, skal fortolkes således, at de omfatter børnene af denne arbejdstagers ægtefælle eller partner, som er anerkendt i national ret.

50 Den luxembourgske regerings argument, hvorefter direktiv 2004/38 udelukkende omhandler unionsborgeres og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, og ikke grænsearbejderes ret til at nyde samme sociale fordele som indenlandske arbejdstagere, der er fastsat i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011, kan ikke afkræfte denne fortolkning.

51 Det fremgår nemlig af den udvikling af EU-retten, der er blevet redegjort for i nærværende doms præmis 46 og 47, og af det forhold, at artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011 uden ændring blot gentager artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68, at de familiemedlemmer, for hvem ligebehandlingen i henhold til forordning nr. 492/2011 gælder indirekte, er de familiemedlemmer, der er omhandlet i direktiv 2004/38. Der er ikke noget, der giver anledning til at formode, at EU-lovgiver for så vidt angår familiemedlemmer har villet indføre en fuldstændig adskillelse mellem de respektive anvendelsesområder for direktiv 2004/38 og forordning nr. 492/2011, hvorefter en unionsborgers familiemedlemmer som omhandlet i direktiv 2004/38 ikke nødvendigvis er de samme personer som denne unionsborgers familiemedlemmer, når denne opfattes i sin egenskab af arbejdstager.

52 Det forhold, at ordene »barn af en grænsearbejder«, for hvem det lighedsprincip, der er fastsat i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011, gælder indirekte, skal fortolkes under hensyntagen til begrebet »familiemedlemmer«, således som det er blevet defineret i Domstolens praksis vedrørende forordning nr. 1612/68 og derefter gentaget ved artikel 2 i direktiv 2004/38, underbygges i øvrigt af direktiv 2014/54, hvis gennemførelsesfrist udløb den 21. maj 2016.

53 Det fremgår nemlig af første betragtning til direktiv 2014/54, hvorefter arbejdskraftens frie bevægelighed »er videreudviklet i EU-ret, der tager sigte på at sikre fuld udøvelse af de rettigheder, unionsborgere og deres familiemedlemmer har«, at udtrykket »familiemedlemmer« bør forstås på samme måde som udtrykket defineret i artikel 2, nr. 2), i [direktiv 2004/38], som også gælder for grænsearbejderes familiemedlemmer«.

54 I henhold til artikel 2, stk. 2, i direktiv 2014/54 er dets anvendelsesområde imidlertid identisk med anvendelsesområdet for forordning nr. 492/2011. I henhold til artikel 1 i direktiv 2014/54 består formålet med dette i øvrigt i at fremme en mere ensartet anvendelse og håndhævelse i praksis af de rettigheder, der følger af artikel 45 i TEUF og af artikel 1-10 i forordning nr. 492/2011.

55 For så vidt som de svarer til definitionen af »familiemedlem« som omhandlet i artikel 2, nr. 2), litra c), i direktiv 2004/38 til en grænsearbejder, der selv har tilstrækkelige forbindelser med samfundet i værtsmedlemsstaten, fremgår det således, at børnene af denne grænsearbejders ægtefælle eller partner, som er anerkendt af den nævnte værtsmedlemsstat, kan anses for at være dennes børn med henblik på at kunne nyde godt af retten til at oppebære en økonomisk støtte til at gennemføre deres videregående uddannelse, der anses for at være en social fordel som omhandlet i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011.

56 Den forelæggende ret har ligeledes i det væsentlige stillet spørgsmål om, hvorledes størrelsen af det bidrag, som grænsearbejderen yder til forsørgelsen af barnet af den pågældendes ægtefælle, indvirker på dette barns ret til at modtage økonomisk støtte som den i hovedsagerne omhandlede.

57 I denne henseende fremgår det af den retspraksis, der er nævnt i nærværende doms præmis 39, at det er når den vandrende arbejdstager fortsat forsørger barnet, at den studiestøtte, som en medlemsstat tildeler dette barn, for denne arbejdstager udgør en social fordel som omhandlet i artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 1612/68. Det skal desuden bemærkes, at artikel 10 i forordning nr. 1612/68, der blev ophævet ved direktiv 2004/38, fastsatte, at »ægtefælle[n]« til en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område uanset nationalitet, »og deres efterkommere i lige linje, der er under 21 år eller forsørges af [arbejdstageren]«, havde ret til at tage bopæl hos arbejdstageren. Ved direktiv 2004/38 fandt EU-lovgiver ligeledes, at »direkte efterkommere

[af unionsborgeren] samt direkte efterkommere af ægtefællen eller [den anerkendte partner], som ikke er fyldt 21 år, eller som forsørges af unionsborgeren«, skal anses for at være »familiemedlemmer« som omhandlet i dette direktivs artikel 2, nr. 2), litra c).

58 Domstolen har udtalt, at status som familiemedlem, der forsørges af arbejdstageren som omhandlet i artikel 10 i forordning nr. 1612/68, ikke forudsætter, at den pågældende har krav på underhold. Hvis det var tilfældet, ville den familiesammenføring, som denne bestemmelse omhandler, være afhængig af de nationale lovgivninger, som er forskellige fra den ene medlemsstat til den anden, hvilket ville føre til en uensartet anvendelse af EU-retten. Domstolen har således fortolket artikel 10, stk. 1 og 2, i forordning nr. 1612/68 således, at status som familiemedlem, der forsørges af arbejdstageren, følger af faktiske forhold. Der er tale om et familiemedlem, som forsørges af arbejdstageren, uden at det er nødvendigt at fastslå, hvad der er grunden til denne forsørgelse, og at rejse det spørgsmål, om den pågældende er i stand til at sørge for sine fornødenheder gennem lønnet beskæftigelse. Denne fortolkning er påkrævet på grund af princippet om, at der skal anlægges en udvidende fortolkning af bestemmelserne til gennemførelse af arbejdskraftens frie bevægelighed, som er et af Unionens grundlæggende principper (jf. i denne retning dom af 18.6.1987, Lebon, 316/85, EU:C:1987:302, præmis 21-23).

59 Som generaladvokaten har konstateret i punkt 67 i forslaget til afgørelse, finder en sådan fortolkning ligeledes anvendelse, når der er tale om en grænsearbejders bidrag til forsørgelsen af den pågældendes ægtefælle eller anerkendte partners børn.

60 I det foreliggende tilfælde skal det således lægges til grund, at status som familiemedlem, der forsørges af arbejdstageren, følger af faktiske forhold, som det tilkommer medlemsstaten, og i givet fald de nationale retter, at vurdere. Status som familiemedlem til en grænsearbejder, der forsørges af sidstnævnte, kan således – for så vidt angår situationen for barnet af denne arbejdstagers ægtefælle eller anerkendte partner – følge af objektive elementer, såsom eksistensen af en fælles bopæl for denne arbejdstager og den studerende, uden at det er nødvendigt at fastslå, hvad der er grunden til grænsearbejderens bidrag til forsørgelse af studenten eller til at anslå den nøjagtige størrelse deraf.

61 Den luxembourgske regering har imidlertid gjort gældende, at det vil være vanskeligt at kræve af den kompetente administration, at den i hvert enkelt tilfælde undersøger, om og i hvilket omfang grænsearbejderen, der er stedforælder til en studerende, som ansøger om tildeling af den i hovedsagerne omhandlede økonomiske støtte, bidrager til forsørgelsen af denne studerende.

62 Det skal imidlertid fastslås for det første, at EU-lovgiver er af den opfattelse, at børn under alle omstændigheder formodes at skulle forsørges, indtil de fylder 21 år, således som dette bl.a. følger af artikel 2, nr. 2), litra c), i direktiv 2004/38.

63 For det andet fremgår det af de sagsakter, som Domstolen råder over, at den luxembourgske lovgiver selv i henhold til artikel 3 i lov af 24. juli 2014, der finder anvendelse fra det akademiske år 2014/2015, har underlagt tildelingen af den økonomiske støtte fra staten til videregående uddannelse en betingelse om, at arbejdstageren »fortsat bidrager til den studerendes forsørgelse«. Den luxembourgske regering kan derfor ikke med føje gøre gældende, at en betingelse om bidrag til forsørgelsen af den studerende ikke kan efterprøves af administrationen.

64 Henset til alle de ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 45 TEUF og artikel 7, stk. 2, i forordning nr. 492/2011 skal fortolkes således, at der ved barn af en grænsearbejder, som indirekte kan nyde godt af de sociale fordele, der er omhandlet i sidstnævnte bestemmelse, såsom den studiestøtte, som en medlemsstat tildeler børnene af de arbejdstagere, der udøver eller har udøvet deres aktiviteter i denne stat, ikke kun skal forstås et barn, der har et slægtskabsforhold med denne arbejdstager, men også et barn af den nævnte arbejdstagers ægtefælle eller registrerede partner, når sidstnævnte forsørger dette barn. Dette sidstnævnte krav følger af

faktiske forhold, som det tilkommer administrationen og i givet fald de nationale retter at vurdere, uden at det er nødvendigt, at disse fastslår, hvad der er grunden til dette bidrag, eller anslår den nøjagtige størrelse deraf.

Sagsomkostningerne

65 Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

Artikel 45 TEUF og artikel 7, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 492/2011 af 5. april 2011 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Unionen skal fortolkes således, at der ved barn af en grænsearbejder, som indirekte kan nyde godt af de sociale fordele, der er omhandlet i sidstnævnte bestemmelse, såsom den studiestøtte, som en medlemsstat tildeler børnene af de arbejdstagere, der udøver eller har udøvet deres aktiviteter i denne stat, ikke kun skal forstås et barn, der har et slægtskabsforhold med denne arbejdstager, men også et barn af den nævnte arbejdstagers ægtefælle eller registrerede partner, når sidstnævnte forsørger dette barn. Dette sidstnævnte krav følger af faktiske forhold, som det tilkommer administrationen og i givet fald de nationale retter at vurdere, uden at det er nødvendigt, at disse fastslår, hvad der er grunden til dette bidrag, eller anslår den nøjagtige størrelse deraf.

Underskrifter